

ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
Knowledge, Attitude and Practice towards Mitragyna Speciosa usage among
People in Bangkok Metropolitan

รดาทร อัญภัทรถาวร¹ , และ พิพัฒน์ นนทธารณ์²

Radatorn Anyaphatthaworn and Phiphat Nonthanathorn

Received & May 20, 2022 & Revise June 26, 2022 & Accepted June 30, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อทัศนคติต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร 3) ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร และ 4) ทักษะต่อการใช้กระท่อมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 466 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบไคสแควร์ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษาจากเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 466 คน พบว่า 1) เพศ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้กระท่อม 2) ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อทัศนคติต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่ต่างกัน จะส่งผลต่อทัศนคติต่อการใช้กระท่อม ด้านการแพทย์ และภาพรวม 3) ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่ต่างกันส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมด้านการรักษา ด้านการบริโภค และภาพรวมที่ต่างกัน และ 4) ทักษะต่อการใช้กระท่อมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ทักษะด้านความรู้ และทัศนคติด้านการแพทย์ ส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อม

คำสำคัญ: ความรู้; ทักษะ; การปฏิบัติ; กระท่อม

¹ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ e-mail: ratatorn.a@ku.th

¹ Master of the Civil-Military MBA Program, Faculty of Business Administration, Kasetsart University

² รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ e-mail: fbusppn@ku.ac.th

² Associate Professor, Department of Management, Faculty of Business Administration, Kasetsart University

Abstract

The purposes of this research were to study 1) the relationship between personal demography and behavior in using of *Mitragyna Speciosa* 2) the differential of *Mitragyna Speciosa* knowledge affect to attitude for using *Mitragyna Speciosa* among people in Bangkok Metropolitan 2) the differential of *Mitragyna Speciosa* knowledge affect to attitude for using *Mitragyna Speciosa* among people in Bangkok Metropolitan 3) the relationship between attitude for using *Mitragyna Speciosa* and *Mitragyna Speciosa* practice among people in Bangkok metropolitan by collected questionnaires with 466 respondent in Bangkok. The data analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, Chi-Square, One-way ANOVA and Multiple linear regression.

The result of this study was used the statistically significant level of 0.05. The research results found that, 1) gender and average monthly income had affected the behavior in using of *Mitragyna Speciosa* 2) the *Mitragyna Speciosa* knowledge had affected medical attitude 3) the differential of *Mitragyna Speciosa* knowledge had affected attitude for consuming *Mitragyna Speciosa* and Treatment 4) the *Mitragyna Speciosa* attitude knowledge and medical had affected the *Mitragyna Speciosa* practicing.

Keywords: Knowledge, Attitude, Practice and *Mitragyna Speciosa*

บทนำ

กระท่อมเป็นพืชที่มีคุณค่าและประโยชน์อย่างมาก สามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบหรือส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์สมุนไพร ยา อาหาร และเครื่องสำอางได้ เนื่องจากสรรพคุณทางยา มีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาหลากหลาย มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Mitragyna speciosa* (Korth.) Havil เป็นพืชที่อยู่ในวงศ์เข็มและตระกูลของกาแฟ (Rubiaceous) เป็นพืชพื้นเมืองของประเทศไทยและมาเลเซีย สามารถพบได้ในเขตร้อนและกึ่งร้อนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทวีปแอฟริกา สำหรับในประเทศไทยสามารถพบกระท่อมได้อยู่ 3 พันธุ์ คือ 1.) แตงกวา หรือ ก้านเขียว 2.) ยักซาใหญ่ หรือ รูปใบใหญ่ 3.) ก้านแดง สำหรับชื่อเรียกนั้นก็จะแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เช่นในประเทศไทย ภาคเหนือเรียกว่า อีต้าง อีแดง กระท่อม ภาคใต้เรียกว่า ท่อม หรือ ท่ม ในมลายูเรียกว่า คูทุม (Kutum) หรือ คีทุมเปีย (Ketum Bia) หรือ เปียก (Biak) ลาวเรียกว่า ไนทุม (Neithum) อินโดจีนเรียกว่า โคตาม (Kodam) เป็นต้น ในสมัยโบราณมีการนำใบกระท่อมมาใช้เพื่อรักษาอาการติดเชื่อในลำไส้ บรรเทาอาการปวดกล้ามเนื้อ ลดไข้ บรรเทาอาการไอและท้องร่วง โดยใช้ใบสดหรือใบแห้งนำมาเคี้ยว สุก หรือชงเป็นน้ำชา นอกเหนือจากการใช้เพื่อรักษาโรคแล้วกระท่อมยังเป็นที่นิยมในกลุ่มของ

ผู้ใช้แรงงานเพื่อลดความรู้สึกเมื่อแย่ง เพิ่มความทนทานต่อการทำงานกลางแจ้ง หนร้อน หนแดด และสามารถทำงานได้ยาวนานมากขึ้น

สำหรับในประเทศไทย เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2564 ที่ผ่านมา นับเป็นโอกาสที่ดีของประเทศไทยที่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2564 มีผลบังคับใช้โดยมีสาระสำคัญคือ การปลดล็อกพืชกระท่อมออกจากบัญชียาเสพติด ประเภทที่ 5 ทำให้ชาวบ้านทั่วไปสามารถปลูกพืชกระท่อมเอาไว้ครอบครอง และสามารถซื้อ ขาย หรือนำมาบริโภคได้อย่างเสรีไม่ผิดกฎหมายอีกต่อไป สร้างกระแสความสนใจให้เกิดขึ้นเป็นวงกว้างทั้งในฝั่งของผู้ผลิตและผู้บริโภค ทำให้ปัจจุบันมีการจำหน่ายใบกระท่อมอย่างแพร่หลายในหลากหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็น ตลาดสด การตั้งหน้าร้าน ช่องทางออนไลน์ และอีกหนึ่งที่ที่กำลังน่าจับตามองมากที่สุดอยู่ในเวลานี้คือ การจำหน่ายใบกระท่อมในห้างสรรพสินค้า Lotus's (โลตัส) ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมของสินค้าประเภทต่าง ๆ ที่เข้าถึงผู้บริโภคอย่างกว้างขวาง ซึ่งนับเป็นก้าวสำคัญในการสร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่ที่น่าจับตามองโดยสำหรับพืชกระท่อมที่รัฐบาลไทยคาดหวังว่าจะเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่เช่นเดียวกับกัญชา ตามนโยบายที่ต้องการผลักดันให้สามารถส่งขายเชิงพาณิชย์หรืออุตสาหกรรมได้ เพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรไทย

ดังนั้น เพื่อความสามารถในการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อมได้อย่างเต็มที่ จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานในการดูแลประสานงานและบูรณาการทั้งภาครัฐและเอกชน ภายใต้พื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมและความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตามปัจจุบันรัฐบาลส่งเสริมและให้การสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพืชกระท่อมอย่างจริงจัง เนื่องจากปัจจัยด้านสังคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาคเศรษฐกิจ แต่ยังมีประชากรจำนวนไม่น้อยที่ไม่ทราบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องหรือทราบถึงการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับพืชกระท่อมในเชิงพืชสมุนไพรจากองค์กรภาครัฐ ทั้งนี้การเลือกกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีคนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีโครงสร้างที่เศรษฐกิจรวมสูงที่สุดและเป็นศูนย์กลางความเจริญทุกด้าน มีการปรับเปลี่ยนของพฤติกรรมกรรมการใช้ชีวิตตามกระแสสังคม และเมื่อรัฐบาลไทยได้มีการปลดล็อกกระท่อมได้อย่างเสรี ทั้งนี้อาจจะทำให้การบริโภคกระท่อมเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ผู้ค้นคว้าสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อพืชกระท่อม เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในมิติการนำไปใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการใช้ประโยชน์ที่คำนึงถึงมิติทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นถิ่นของประเทศไทยอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อทัศนคติต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการใช้กระท่อมและการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม และแนวคิด

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกระท่อม

พืชกระท่อม (kratom) เป็นพืชวงศ์เดียวกับกาแฟมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Mitragyna speciosa* (Korth.) Havil. วงศ์ Rubiaceae¹ กระท่อมจัดเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูงประมาณ 15-30 เมตร เปลือกลำต้นมีสีเทา ลำต้นของกระท่อมมีลักษณะตรงและแตกกิ่งก้านน้อย ลักษณะของใบกระท่อมเป็นใบเดี่ยวเรียงเป็นคู่ตรงกันข้าม ใบเป็นรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบป้านขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบลื่น แผ่นใบบาง ด้านท้องใบมีเส้นใบเป็นสันเห็นได้ชัดเจน มีเส้นแขนงใบข้างละประมาณ 10-15 เส้น ขนาดใบแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ใบเพลาตกว่า 10-16 เซนติเมตร ก้านใบยาว 3-5 เซนติเมตร ยอดอ่อนเห็นหูใบรูปใบหอกอยู่ตรงกลางระหว่างกันใบอ่อนทั้งสองข้างจำนวน 1 คู่ เส้นบริเวณท้องใบเป็นสัน เส้นใบเป็นสีแตกต่างกันออกไปตามแต่ละชนิด เส้นใบสีแดงเรียกว่า ชนิดก้านแดง และเส้นใบเป็นสีเขียวเรียกว่า ชนิดก้านเขียว บางชนิดอาจมีปลายใบเป็นหยักเรียกว่า ชนิดหางกิ้ง หรือ ยักษ์ใหญ่ ดอกกระท่อมจะมีลักษณะเป็นช่อกระจุกแน่นทรงกลมออกจากปลายกิ่งประมาณ 1-3 ช่อ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 7-12 เซนติเมตร แต่ละช่อประกอบด้วยดอกย่อยประมาณ 70-80 ดอก ดอกเมื่อแรกบานมีสีขาวนวลแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลือง มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ เป็นชนิดดอกสมบูรณ์เพศ ลักษณะผลของกระท่อมจะเป็นกลุ่มอัดแน่นเป็นรูปทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 2-3 เซนติเมตร ภายในผลย่อยมีเมล็ดประมาณ 140-160 เมล็ด และมีปีกบาง ๆ สามารถปลิวไปได้ไกล

สารสกัดจากพืชใบกระท่อมที่สำคัญหลักๆ คือ ไมทราไจนีน (Mitragynine) และ เซเวนไฮดรอกซีไมทราไจนีน (7-hydroxymitragynine) ซึ่งเป็นกลุ่มสารที่สามารถไปนำใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ โดยเฉพาะกระท่อมสายพันธุ์ก้านแดง เพราะเป็นสายพันธุ์ที่มีสารไมทราไจนีน (Mitragynine) ในปริมาณใบมากที่สุดสามารถนำสารสำคัญมาใช้เป็นส่วนประกอบในอุตสาหกรรมยา ทั้งตำรับยาแผนไทยและแผนปัจจุบัน และสามารถที่จะสร้างมูลค่าในทางเศรษฐกิจโดยต้องอาศัยฐานของวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม เพื่อนำไปต่อยอดธุรกิจ เพื่อใช้เป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งจะต้องดำเนินการตามมาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นกิจกรรมหรือการดำเนินไปซึ่งการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลอื่น เกี่ยวข้องโดยตรงในส่วนของการบริโภค และการทำให้ผลิตภัณฑ์หรือบริการหมดไปหลังจากใช้ประโยชน์เพียงพอแล้วนอกจากนี้ยัง รวมไปถึงกระบวนการตัดสินใจของบุคคลนั้น ๆ ที่เกิดขึ้นก่อน และหลัง การทำกิจกรรมดังกล่าวด้วยเช่นกัน (Blackwell and Mineard, 1993 อ้างใน พิบูล ธิปะปาล, 2545) ดังนั้น จึงสามารถสรุปความหมาย

ของพฤติกรรมผู้บริโภคได้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การศึกษาปฏิกิริยาการตอบสนองหรือตอบโต้ต่อการคิดวิเคราะห์ การเลือก การใช้ และการประเมิน เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ หรือบริการจนสามารถตอบสนองความต้องการและนำไปสู่ความพึงพอใจได้ในที่สุด

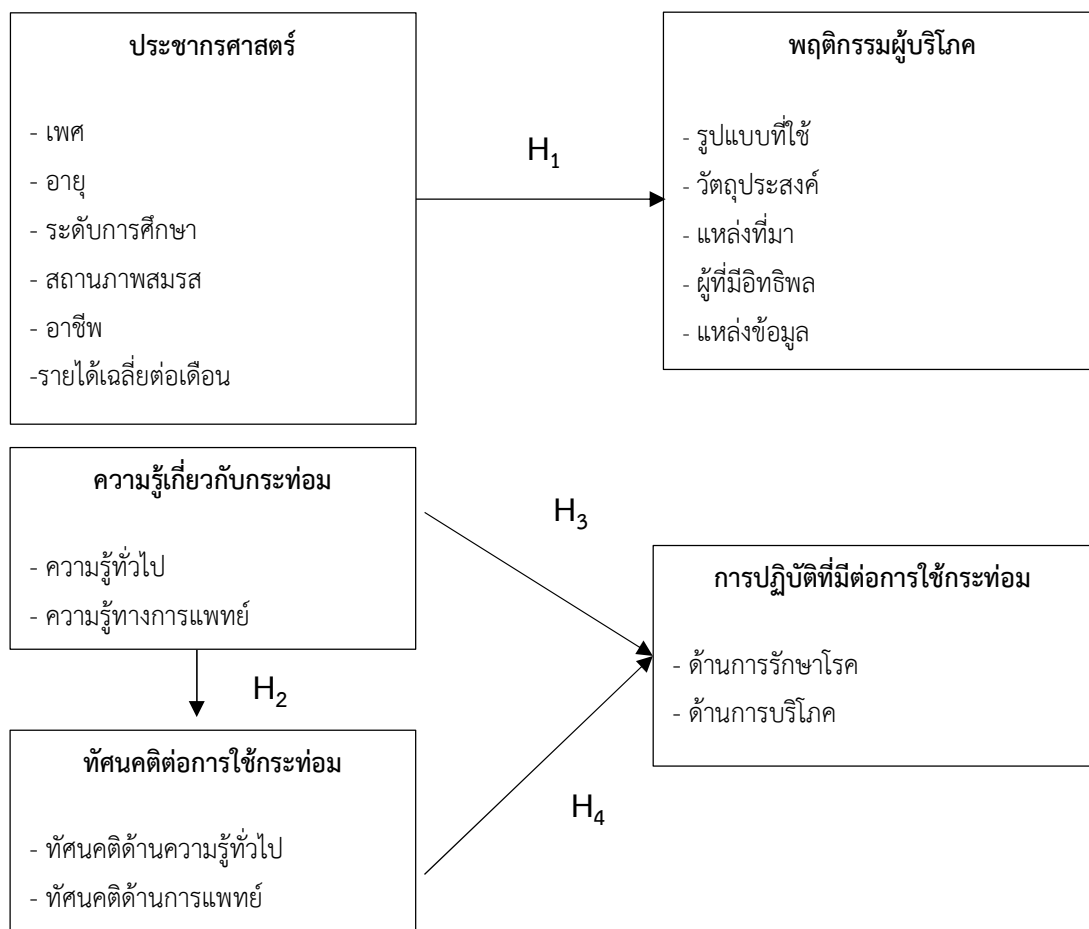
พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior) หมายถึง การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มาแล้วซึ่งการใช้สินค้าและบริการ ทั้งนี้หมายความรวมถึงกระบวนการตัดสินใจ และการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวกับการซื้อและการใช้สินค้า Kotler, Philip. (1999)

3. แนวคิดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติ

แนวคิดและทฤษฎีความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติ พบว่าทั้ง 3 แนวคิดนี้มีความสัมพันธ์กัน บางครั้งจะเรียกว่า แบบจำลองนี้ว่า KAP โดยความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ (Knowledge) ทศนคติ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice) ของผู้รับสาร การเปลี่ยนแปลง ทั้ง 3 ประเภทนี้จะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่องกัน กล่าวคือ เมื่อผู้รับสารได้รับสารก็จะทำให้เกิดความรู้ เมื่อเกิดความรู้ขึ้นก็จะไปมีผลทำให้เกิดทศนคติ และขั้นสุดท้ายทำให้เกิดเป็นการปฏิบัติ โดยเจ้าของแนวคิด Bloom (1964) ได้กล่าวถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ (Knowledge) ทศนคติ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice) ได้เป็น 4 ลักษณะความสัมพันธ์ ได้แก่ ลักษณะที่ 1 ทศนคติเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดความรู้และการปฏิบัติ ลักษณะที่ 2 ความรู้และทศนคติมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา ลักษณะที่ 3 ความรู้และทศนคติต่างกันทำให้เกิดการปฏิบัติได้โดยที่ความรู้และทศนคติไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กัน ลักษณะที่ 4 ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อมสำหรับทางอ้อมนั้นมี ทศนคติเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามมาได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตของงานวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มุ่งศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับกระท่อม เพื่อนำมาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการศึกษาความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติต่อการใช้กระท่อมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1.2 พฤติกรรมผู้บริโภค ได้แก่ ความถี่ในการใช้ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ใช้ วัตถุประสงค์ แหล่งที่มา ผู้ที่มีอิทธิพล

1.3 ความรู้เกี่ยวกับกระท่อม (Knowledge) ได้แก่ ด้านการแพทย์ ด้านความรู้ทั่วไป

1.4 ทัศนคติต่อการใช้กระท่อม (Attitude) ได้แก่ ด้านการแพทย์ ด้านความรู้ทั่วไป

1.5 การปฏิบัติต่อการใช้กระท่อม (Practice) ได้แก่ ด้านการรักษา ด้านการบริโภค

2. ขอบเขตด้านกลุ่มประชากร คือ ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา คือ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ธันวาคม 2564 ถึง เมษายน 2565

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1: ปัจจัยประชากรศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้กระท่อมของ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 2: ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อทัศนคติต่อการใช้กระท่อมของ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 3: ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 4: ทัศนคติต่อการใช้กระท่อมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

จากการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 75.75 มีอายุระหว่าง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 81.12 สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 86.91 การศึกษาสูงสุดปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 63.09 ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 47.21 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 15,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 63.72

2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้กระท่อม

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 466 คน พบว่า มีผู้ที่เคยใช้กระท่อม จำนวน 223 คน โดยที่เคยใช้กระท่อมส่วนใหญ่มีรูปแบบที่ใช้คือใบสด วัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อความทนทานในการทำงาน ซื้อใบกระท่อมด้วยตนเอง ตัวเองเป็นผู้ที่ตัดสินใจใช้ใบกระท่อม และได้รับข่าวสารแหล่งข้อมูลโดยการแนะนำจากคนรู้จัก

3. สรุปผลการวิเคราะห์ตามสมมติฐาน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับกระท่อมในระดับปานกลาง จำนวน 293 คน คิดเป็นร้อยละ 62.87 รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 19.10 และระดับน้อย จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 18.03 ตามลำดับ

4. สรุปผลการวิเคราะห์ทัศนคติต่อการใช้กระท่อม

กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีทัศนคติในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการแพทย์ และด้านความรู้ทั่วไป ตามลำดับ

5. สรุปผลการวิเคราะห์การปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อม

กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการปฏิบัติในระดับมาก ด้านการรักษา และการปฏิบัติในระดับปานกลาง ด้านการบริโภค ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยประชากรศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	353	75.75
หญิง	103	22.10
เพศทางเลือก (LGBTQI)	10	2.15
รวม	<u>466</u>	<u>100.00</u>
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	10	2.15
20-30 ปี	378	81.12
31-40 ปี	40	8.58
41-50 ปี	17	3.65
51 ปีขึ้นไป	21	4.50
รวม	<u>466</u>	<u>100.00</u>
สถานภาพสมรส		
โสด	405	86.91
สมรส	45	9.66
อื่นๆ	16	3.43
รวม	<u>466</u>	<u>100.00</u>
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	149	31.97
ปริญญาตรี	294	63.09
สูงกว่าปริญญาตรี	23	4.94
รวม	<u>466</u>	<u>100.00</u>
อาชีพ		

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	220	47.21
พนักงานบริษัทเอกชน	79	16.95
ประกอบธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ	60	12.88
นักเรียน/นักศึกษา	37	7.94
เกษตรกร/ประมง	11	2.36
อื่นๆ	59	12.66
รวม	<u>466</u>	<u>100.00</u>
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 15,000 บาท	43	9.23
15,001 – 20,000 บาท	297	63.72
20,001 – 30,000 บาท	40	8.58
30,001 – 40,000 บาท	23	4.94
40,001 – 50,000 บาท	17	3.65
มากกว่า 50,000 บาท	46	9.87
รวม	<u>466</u>	<u>100.00</u>

ตารางที่ 2 พฤติกรรมที่มีต่อการใช้กระท่อม

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ท่านเคยใช้กระท่อมหรือไม่		
เคย	223	47.85
ไม่เคย	243	52.15
รวม	<u>466</u>	<u>100.00</u>
รูปแบบที่ใช้		
ใบสด	132	59.19
น้ำสกัด	64	28.70
ยาเม็ด (แคปซูล)	6	2.69
ชาใบกระท่อม	16	7.17
ผง (ผสมอาหาร)	5	2.24
รวม	<u>223</u>	<u>100.00</u>
วัตถุประสงค์		
เพื่อการรักษาทางการแพทย์	64	28.70

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อความทนทานในการทำงาน	102	45.74
เพื่อการบริโภค/ประกอบอาหาร	48	21.52
อื่นๆ	9	4.04
รวม	<u>223</u>	<u>100.00</u>
แหล่งที่มา		
ซื้อด้วยตนเอง	140	62.78
แพทย์แผนไทย/หมอพื้นบ้าน	13	5.83
บุคคลในครอบครัวหรือคนรู้จักนำมาให้	66	29.60
อื่นๆ	4	1.79
รวม	<u>223</u>	<u>100.00</u>
แหล่งที่มา		
ซื้อด้วยตนเอง	140	62.78
แพทย์แผนไทย/หมอพื้นบ้าน	13	5.83
บุคคลในครอบครัวหรือคนรู้จักนำมาให้	66	29.60
อื่นๆ	4	1.79
รวม	<u>223</u>	<u>100.00</u>
ผู้ที่มีอิทธิพล		
ตัวท่านเอง	148	66.37
บุคคลในครอบครัว	14	6.28
เพื่อน	53	23.77
แฟน/คู่สมรส	8	3.59
รวม	<u>223</u>	<u>100.00</u>
แหล่งข้อมูล		
ได้รับการแนะนำจากคนรู้จัก	145	65.02
สื่อออนไลน์	49	21.97
สื่อทางโทรทัศน์	14	6.28
สื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือพิมพ์, นิตยสาร, วารสาร)	6	2.69
บทความทางวิชาการ	9	4.04
รวม	<u>223</u>	<u>100.00</u>

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 จากตารางที่ 1 และตารางที่ 2 ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมของผู้บริโภค พบว่า เพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านวัตถุประสงค์ต่อการใช้กระท่อม

สมมติฐานที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อทัศนคติต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ตาราง 3 ความแตกต่างความรู้เกี่ยวกับกระท่อมกับทัศนคติต่อการใช้กระท่อม

ทัศนคติต่อการใช้กระท่อม	M	SD
ด้านความรู้ทั่วไป ^ก	3.42	0.40
ด้านการแพทย์	3.89	0.79
ภาพรวม ^ก	3.66	0.47

หมายเหตุ^ก : แสดงนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ระหว่างความรู้เกี่ยวกับกัญชา (ANOVA)

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่าความแตกต่างของความรู้เกี่ยวกับกระท่อม ส่งผลต่อทัศนคติด้านความรู้ทั่วไป และภาพรวมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความแตกต่างของความรู้เกี่ยวกับกระท่อม ส่งผลต่อทัศนคติด้านการแพทย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อม

การปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อม	M	SD
ด้านการรักษา ^ก	3.89	0.89
ด้านการบริโภค ^ก	3.39	1.25
ภาพรวม ^ก	3.64	0.97

หมายเหตุ^ก : แสดงนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ระหว่างความรู้เกี่ยวกับกัญชา (ANOVA)

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับกระท่อมที่แตกต่างกันส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบพบว่า ความแตกต่างของความรู้เกี่ยวกับ

กระท่อม ส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมด้านการรักษา ด้านการบริโภค และภาพรวมที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 4 ทศนคติต่อการใช้กระท่อมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อม

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปร	AT1	AT2	P
AT1	1		
AT2	.145**	1	
P	.319**	.617**	1

หมายเหตุ: n=466,* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05,** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการใช้กระท่อมกับการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อม มีค่าระหว่าง 0.145-0.617 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัวแปร และไม่มีตัวแปรอิสระใดที่มีความสัมพันธ์กันเกิน 0.80 ซึ่งไม่เกิดภาวะความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้น (Multicollinearity)

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของทัศนคติต่อการใช้กระท่อมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อม

ทัศนคติต่อการใช้กระท่อม	Unstandardized		Standardized	t	Sig
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (Constant)	1.071	.316		3.387	.001
ด้านความรู้	.564	.085	.234	6.634	.000*
ด้านการแพทย์	.714	.043	.583	16.488	.000*

R=0.659, R Square=0.434, Adjusted R Square =0.432, SE =0.73227

จากตารางที่ 4 พบว่า ทศนคติด้านความรู้ (X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.564 และทัศนคติด้านการแพทย์ (X_2) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.714 ส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถเขียนเป็นสมการถดถอยดังนี้

$$Y = 1.071 + 0.714 X_1 + 0.564 X_2$$

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 466 คน พบว่า มีผู้ที่เคยใช้กระท่อม จำนวน 223 คน รูปแบบที่ใช้คือ ใบสด วัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อความทนทานในการทำงาน ซื้อด้วยตนเอง ตัวเองเป็นผู้ที่ตัดสินใจใช้ และได้รับข่าวสารแหล่งข้อมูลโดยการแนะนำจากคนรู้จัก

จากผลการศึกษา พบว่าปัจจัยประชากรศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้กระท่อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้ ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านวัตถุประสงค์ต่อการใช้กระท่อม สอดคล้องกับผลวิจัยเรื่อง ความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติต่อการใช้กัญชาของประชากรในเขตภาคเหนือ ของอภิญญา สิ้นสุสังข์ (2564) พบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้กัญชาของประชากรในเขตภาคเหนือ

จากผลการศึกษา พบว่าความแตกต่างของความรู้เกี่ยวกับกระท่อม ส่งผลต่อทัศนคติด้านความรู้ทั่วไป และภาพรวมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ และความแตกต่างของความรู้เกี่ยวกับกระท่อม ส่งผลต่อทัศนคติด้านการแพทย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับแนวคิดของ Schwartz (1975) ที่กล่าวว่าความรู้อย่างต่างกันส่งผลต่อทัศนคติที่ต่างกัน

จากผลการศึกษา พบว่าความแตกต่างของความรู้เกี่ยวกับกระท่อม ส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมด้านการรักษา ด้านการบริโภค และภาพรวมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Schwartz (1975) ที่กล่าวว่าความรู้อย่างต่างกันส่งผลต่อการปฏิบัติที่ต่างกัน

จากผลการศึกษา พบว่า ทักษะคิดด้านความรู้ และทัศนคติด้านการแพทย์ ส่งผลต่อการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Schwartz (1975) ที่กล่าวว่าทัศนคติเป็นปัจจัยที่ ทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อมูลปัจจัยด้านประชากรศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้กระท่อม พบว่า ปัจจัยด้านเพศ รายได้ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ดังนั้น หากดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับกระท่อมเน้นกลุ่มที่กลุ่มเพศชายและระดับรายได้ทุกระดับ และมุ่งเน้นไปเพื่อเพิ่มความทนทานในการทำงานและบริโภค/ประกอบอาหาร ผู้ดำเนินธุรกิจอาจจะทำผลิตภัณฑ์ออกมาในรูปแบบใหม่ๆ เช่น Functional Food เครื่องดื่มชูกำลัง สมุนไพร เพื่อช่วยต่อการเข้าถึงการบริโภค

2. ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรจะต้องมีการให้ความรู้แก่ผู้บริโภค ตั้งแต่เรื่องประวัติความเป็นมาสรรพคุณ วิธีการใช้อย่างถูกต้อง ประโยชน์ในการรักษาโรคและโทษหากใช้ในปริมาณที่มากเกินไป โดยแพร่หลายผ่านงานวิจัยต่าง ๆ ให้บุคคลทั่วไปได้รับความรู้ดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความถูกต้องในข้อมูลของกระท่อม

3. ให้ความรู้ และจัดทำคำแนะนำ คู่มือ หนังสือวิชาการ หรือเอกสารอื่น ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ และพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในการใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อมเพื่อให้เกิดความรู้ที่ถูกต้องควรมีการประชาสัมพันธ์ถึงคุณประโยชน์ของกระท่อมในเชิงลงไปอีก เช่น สารสกัดจากกระท่อมจะส่งผลต่อการปฏิบัติทั้งด้านการรักษา และ ด้านการบริโภค

4. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุน การใช้กระท่อมในด้านต่างๆ ให้เกิด ประสิทธิภาพและสร้างความน่าเชื่อถืออัน ส่งผลต่อทัศนคติ เช่น ด้านความรู้ควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ จัดฝึกอบรมหลักสูตรกระท่อม ด้านการแพทย์ควรมีผู้เชี่ยวชาญ คลินิกกระท่อม และนวัตกรรมที่เป็นมาตรฐาน ส่งเสริมเศรษฐกิจ และ รายได้ของประเทศ ก่อให้เกิดการปฏิบัติที่มีต่อการใช้กระท่อมของประชาชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการผลการศึกษาเรื่องความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติต่อการใช้กระท่อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานครมีความรู้เกี่ยวกับกระท่อมในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยเกี่ยวกับกระท่อมมากขึ้น ประชาสัมพันธ์ จัดตั้งหน่วยงานให้ความรู้เกี่ยวกับกระท่อม โทษและคุณประโยชน์แก่ประชาชน เพื่อลบภาพลักษณ์ที่ประชาชนยังคงมองว่ากระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษ อันจะนำไปสู่การที่มีทัศนคติที่ดีต่อกระท่อมเพิ่มขึ้น ซึ่งเมื่อมีทัศนคติที่ดีกระท่อมก็จะสามารถมีโอกาสเข้าไปทำตลาด ขับเคลื่อนให้เป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ ที่มีแนวโน้มเติบโตทั้งในและต่างประเทศในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ยา อาหารเสริม และเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อกระท่อมตามมาเป็นลำดับ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การเปลี่ยนพื้นที่ในการศึกษา เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของผลการวิจัย เนื่องจากในปัจจุบันผู้ใช้หรืออยากทดลองกระท่อม กระจายตัวอยู่ทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย ดังนั้นจึงควรใช้ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยของแต่ละพื้นที่มาเป็นข้อมูลประกอบกัน

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นแบบสำรวจ ผู้วิจัยเห็น ว่าการวิจัยควรทำทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษา เชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ ทราบข้อมูลเชิงลึกและเข้าใจถึง ความรู้ ทัศนคติ การปฏิบัติของผู้ใช้อย่างแท้จริง และนำไป ประยุกต์ร่วมกับการศึกษาเชิงปริมาณ เพื่อให้เกิดประโยชน์จากการศึกษาได้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงยุติธรรม.(2562). พืชกระท่อม: การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ชุมชน และงานวิจัยเกี่ยวกับพืชกระท่อม เพื่อกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://kratom.sci.psu.ac.th/>
- จุไรทิพย์ หวังสินทวีกุล.(2560). สถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติดสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. สืบค้นจาก https://ccpe.pharmacycouncil.org/index.php?option=article_detail&subpage=article_detail&id=251
- ดวงแก้ว ปัญญาภู,สุเมธี นามเกิด,นิตาภา อินชัณ,กุลสิริ ยศเสถียร. (2559). กระท่อม: พืชสมุนไพรหรือยาเสพติด.สืบค้นจาก <https://kratom.sci.psu.ac.th>
- ถาวร จันทรังกร. (2549). ความคิดเห็นของประชาชนในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร
- วิฑูรย์ สุนทรขจิต. (2557) การศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายและการยกเลิกพืชกระท่อมออกจาก ยาเสพติดให้โทษประเภท 5 ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร: กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยการแพทย์แผนไทยกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกระทรวงสาธารณสุข.(2558). การศึกษาประสิทธิผลและความปลอดภัยของพืชกระท่อมในการรักษาโรค. สืบค้นจาก <https://www.dtam.moph.go.th/index.php/th/download/5967-dl0097.html>
- สมนึก บุญสุภา.(2559). บทความเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชนกระท่อมพืชที่ทุกคนอยากรู้.ภาควิชาเภสัชวินิจฉัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.สืบค้นจาก <https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/354/>
- สำนักพัฒนาการวิจัยการเกษตร.ฐานข้อมูลวิจัยกระท่อม.สืบค้นจาก <http://agknowledge.arda.or.th/mitragynaspeciosa/>

Translated Thai References

- Agricultural Research Development Agency. Kratom Research Database. Retrieved from <http://agknowledge.arda.or.th/mitragynaspeciosa/>
- Churathip Wangsinthavekul. (2017). The Narcotic Plant Survey and Monitoring Institute, Office of the Narcotics Control Board. Retrieved from https://ccpe.pharmacycouncil.org/index.php?option=article_detail&subpage=article_detail&id=251.

- Duangkaew Panyaphu, Sumethi namked, Nitapha Inchan, Kulsiri Yossathien. (2016). Kratom: Medicinal Plants or Drugs. Retrieved from <https://kratom.sci.psu.ac.th>
- Ministry of Justice. (2019). Kratom: Utilizing Community Knowledge and research on Kratom plants to formulate problem-solving policies Kratom plants of Thailand. Retrieved from <https://kratom.sci.psu.ac.th/>
- Sayamol Charoenratana. (2021). Attitudes towards Kratom use, decriminalization and the development of a community-based Kratom control mechanism in Southern Thailand. International Journal of Drug Policy
- Somnuk Boonsupha. (2016). published articles knowledge to the people of Kratom Everyone wants to know. Department of Pharmacy Diagnostics, Faculty of Pharmacy Mahidol University. Retrieved from <https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/354/>
- Thai Traditional Medicine Research Institute, Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health. (2015). Study on the effectiveness and safety of Kratom in the treatment of disease. Retrieved from <https://www.dtam.moph.go.thth/index.php/th/download/5967-dl0097.html>
- Thaworn Chankon. (2006). People's opinions in Mueang Nonthaburi District. Nonthaburi Province. Agricultural Research Development Agency
- Wittawan Soonthornkachit. (2014). A study of development guidelines. Plant Policy and Cancellation Kratom out of narcotics category 5 under the law on narcotics. Retrieved from National Defense College: Bangkok.

